

Social- och hälsovårdsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa (RP 113/2016 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för betänkande och till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet för utlåtande.

Motion

I samband med propositionen har utskottet behandlat

- lagmotion LM 39/2015 rd Anna-Maja Henriksson sv m.fl. Lagmotion med förslag till lag om ändring av 6 kap. 7 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

Utlåtande

Utlåtande har lämnats av

- arbetslivs- och jämställdhetsutskottet AjUU 7/2016 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Esko Salo, social- och hälsovårdsministeriet
- gruppchef Anna Mäki-Jokela, Folkpensionsanstalten
- sakkunnig Ellen Vogt, Finlands Kommunförbund
- expert Katja Veirto, Akava rf
- expert Miia Kannisto, Finlands näringsliv rf
- ekonomisk expert Joonas Rahkola, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- expert Samppa Koskela, Tjänstemannacentralorganisationen STTK rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Företagarna i Finland rf
- Arbetslöshetskassornas Samorganisation rf.

Betänkande ShUB 23/2016 rd

PROPOSITIONEN OCH MOTIONEN

Propositionen

Regeringen föreslår att lagen om utkomstskydd för arbetslösa ändras. Propositionen är ett led i ett av spetsprojekten i regeringsprogrammet för regeringen Sipilä, där också utkomstskyddet för arbetslösa revideras.

Den maximala längden på dagpenningsperioden förkortas från 500 till 400 dagar. För dem som har kortare tid i arbete än tre år förkortas den maximala längden till 300 dagar. För de arbetslösa som uppfyller arbetsvillkoret efter att ha fyllt 58 år är den maximala längden fortfarande 500 dagar.

Dessutom ska självrisktiden förlängas från fem till sju dagar, den höjda förtjänstdel som betalas ut under sysselsättningsfrämjande service sänkas och utbetalningen av en förhöjningsdel och förhöjd förtjänstdel efter en lång tid i arbete slopas.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2017 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2017.

Motionen

LM 39/2015 rd. I lagmotionen föreslås det att perioden med arbetslöshetsdagpenning förkortas till högst 350 dagar.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Propositionen är ett led i ett av spetsprojekten i regeringsprogrammet. Målet med projektet är att se över utkomstskyddet för arbetslösa och de sociala trygghetsförmånerna för att motivera arbetslösa att snabbare ta anställning, förkorta perioderna av arbetslöshet, sänka den strukturella arbetslösheten och spara offentliga resurser. Ändringarna förväntas spara in 200 miljoner euro årligen i utgifter för inkomstskyddet. Tanken är att arbetslöshetsförsäkringspremierna inte ska behöva höjas och att finländskt arbete därmed ska kunna behålla sin konkurrenskraft.

Kortare period med utkomstskydd för arbetslösa

Sammantaget sett välkomnar utskottet regeringens mål att göra utkomstskyddet för arbetslösa mer motiverande och att förkorta arbetslöshetsperioderna. Som det sägs i propositionen finns det en del dokumenterad information som visar att sannolikheten att få anställning är större när slutet på tiden med inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning närmar sig. Enligt propositionen berörs ungefär sex procent av alla arbetslösa arbetssökande av den maximala tiden på 300 dagar. Merparten, ungefär 80 procent, får ersättning i 400 dagar och ungefär 14 procent fortfarande i 500 dagar.

Betänkande ShUB 23/2016 rd

Med avseende på bland annat möjligheterna att få arbete är det befogat att införa olika intervaller utifrån hur länge en person har varit i arbetslivet och hur gammal personen är.

I motiven till propositionen bedömer regeringen att den förkortade maximala tiden med arbetslöshetsersättning resulterar i att arbetslöshetstiden förkortas med två veckor och att sysselsättningen ökar med omkring 7 500 årsverken. Regeringen refererar till en utredning från finansministeriet, som visar att sannolikheten att få anställning ökar redan innan den maximala tiden med arbetslöshetsersättning går ut, när tiden förkortas. Det sammantagna resultatet av den föreslagna kortare tiden med arbetslöshetsersättning och de sänkta inkomstskyddet uppskattas vara att sysselsättningen stiger med cirka 9 000 årsverken.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet bedömer i sitt utlåtande att reformen kunde ha ännu större effekter i en högkonjunktur, men att sysselsättningseffekterna är positiva också i en lågkonjunktur. De första effekterna av reformen kommer sannolikt att synas först 2018, då också sysselsättningsläget enligt prognoserna kommer att vara en aning bättre än nu. Trots det rådande ekonomiska läget tillstyrker arbetslivs- och jämställdhetsutskottet att reformen genomförs snabbt och understryker att reformen har effekter på sikt.

Ändrade ersättningsnivåer

Studier visar att inte bara det maximala antalet dagar med arbetslöshetsersättning utan också ersättningsnivån spelar en roll för hur länge en person är arbetslös och när han eller hon får arbete på nytt, framhåller regeringen i motiven till propositionen. Ersättningsnivån sjunker en aning när karenstiden förlängs och de höjda förtjänstdelarna sänks eller slopas.

Ändringarna i ersättningsnivåerna har direkta konsekvenser för de arbetslösas och familjens försörjningsmöjligheter. I början av arbetslösheten kommer det att vara svårare för de arbetslösa att anpassa sig till att löneinkomsterna tar slut, när karenstiden samtidigt blir längre och den förhöjda förtjänstdelen försvinner.

Om arbetslösa arbetssökande med inkomstrelaterad dagpenning inte får jobb innan tiden med dagpenning tar slut, måste de börja leva på arbetsmarknadsstöd tidigare än enligt de nuvarande reglerna. Följaktligen måste man utgå från att något fler kommer att ansöka om utkomststöd när ändringarna införs. Också den förlängda karenstiden på sju dagar gör att fler behöver utkomststöd i början av arbetslösheten.

När fler måste ansöka om utkomststöd, blir besparingarna i utkomstskyddet för arbetslösa mindre. Samtidigt blir det också mindre attraktivt att ta ett jobb. Om man ser till statistiken förefaller det vara så att sannolikheten för att få jobb minskar när inkomstskyddet tar slut och personen är hänvisad till utkomststöd. Det uppstår lätt marginaleffekter när det är svårt att kombinera små arbetsinkomster och sociala trygghetsförmåner, eftersom låginkomsttagare snabbt får problem med försörjningen när det blir avbrott i utbetalningen av förmåner. Social- och hälsovårdsutskottet håller med arbetslivs- och jämställdhetsutskottet om att de byråkratiska fällorna med en del förmåner i vissa fall kan vara ett stort hinder för att ta ett jobb och att även åtgärder för att minska byråkratin måste ingå i de sysselsättningsfrämjande metoderna.

Betänkande ShUB 23/2016 rd

Utgifterna för utkomststöd kommer enligt propositionen att öka med 13 miljoner euro. Med hänvisning till läget inom den kommunala ekonomin har det anförts kritik mot att kostnaderna för det primära systemet lyfts över på det system som är tänkt att vara den sista utvägen. Här bör det dock noteras att kalkylerna inte väger in att reformen kan generera förändrat beteende och att de grundar sig på antagandet att målet med reformen, det vill säga ökad sysselsättning, inte kommer att uppfyllas.

Avslutningsvis

Det sysselsättningsmål som eftersträvas med de föreslagna ändringarna i arbetslöshetsersättning- en bör backas upp, framhåller utskottet. Därför måste det sysselsättningsfrämjande servicesyste- met vidareutvecklas och ses över och insatser göras för att skapa nya arbetstillfällen. Det är nöd- vändigt för att vi effektivt ska kunna förhindra att fattigdom och marginalisering ökar och att långtidsarbetslöshet breder ut sig. Arbetslösa arbetssökande måste få insatser genast när de för- lorat jobbet eftersom utsikterna att få ett jobb minskar snabbt när arbetslösheten pågått längre än sex månader.

Vidare framhåller utskottet att det på en gång föreslås flera ändringar dels i de inkomstrelaterade förmånerna, dels i grundtrygghetsförmånerna. Därför behövs det en samlad bedömning av vilka konsekvenser ändringarna har för olika befolkningsgruppers försörjning.

Motionen

Utskottet godkänner förslaget att förkorta den maximala perioden med arbetslöshetsdagpenning i enlighet med propositionen. Följaktligen måste lagmotionen avslås.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 113/2016 rd utan ändringar.

Riksdagen forkastar lagförslaget i lagmotion LM 39/2015 rd.

Helsingfors 27.10.2016

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
vice ordförande Hannakaisa Heikkinen cent
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Arja Juvonen saf
medlem Niilo Keränen cent
medlem Anneli Kiljunen sd

Betänkande ShUB 23/2016 rd

medlem Anne Louhelainen saf
medlem Sari Raassina saml
medlem Veronica Rehn-Kivi sv
medlem Vesa-Matti Saarakkala saf
medlem Sari Sarkomaa saml
medlem Martti Talja cent.

Sekreterare var

utskottsråd Eila Mäkipää.

Betänkande ShUB 23/2016 rd
Reservation 1 /sd

RESERVATION 1

Motivering

Regeringen föreslår att de inkomstrelaterade arbetslöshetsersättningarna skärs ned med 200 miljoner euro i enlighet med regeringsprogrammet. Perioden med inkomstrelaterade förmåner förkortas med 100 dagar och karenstiden förlängs med 2 dagar. För personer med lång tid i arbetslivet slopas höjningsdelen och sänks aktivitethöjningarna. Med propositionen vill regeringen motivera arbetslösa att snabbt ta ett arbete och även förkorta perioderna av arbetslöshet. Vidare är målet att spara offentliga medel. Besparingen uppskattas vara omkring 70 miljoner euro 2017, varav statens andel är cirka 20 miljoner euro.

Propositionsmotiven är bristfälliga

De sakkunniga bedömde att sysselsättningseffekterna kommer att vara ganska anspråkslösa, särskilt på kort sikt. Regeringen räknar med att sysselsättningen kan öka med 9 000 årsverken. Kalkylen är en tillämpning av estimerade effekter från en tidigare ekonomisk studie och resultaten är mycket osäkra och bara vägledande. Nedsänkningen ökar inte efterfrågan på arbete. Det i sin tur betyder att arbetslösheten sannolikt sjunker mindre än väntat.

Det finns alltså inga tydliga bevis för att sysselsättningen förbättras när arbetslöshetsersättningarna försämras. Däremot finns det bevis för att människor tvingas leva på låga inkomster och i fattigdom om de primära förmånerna försämras. Nedsänkningarna betyder samtidigt att ett större ansvar för finansieringen skjuts över på skattebetalarna i stället för arbetsgivarna. I kommunerna kan de offentliga utgifterna stiga när människor inte längre får inkomstrelaterade förmåner och måste ansöka om arbetsmarknadsstöd och utkomststöd. Tröskeln att ta ett jobb stiger när utkomststödet utnyttjas som långsiktigt bidrag som kompensation för låga primära förmåner.

Lägre ersättningar genererar inga jobb utan bara fler människor med låga inkomster

Regeringens försämringsförslag är inte rätt metod för att påverka sysselsättningen i det rådande läget. Bristande efterfrågan på arbete är det största problemet på arbetsmarknaden i dag. Därför har arbetslösheten stigit och blivit mer utdragen. I det läget är det fel metod att försämma villkoren för de arbetslösa och att pressa dem att ta ett jobb eftersom arbetslöshet inte beror på att de är ovilliga att arbeta. Människor får sämre ekonomi och ojämlikheten ökar när arbetslöshetsersättningarna sänks.

Hur människors situation påverkas av kortare maximal tid med arbetslöshetsdagpenning beror på hur stor dagpenningen är och hur utdragen arbetslösheten blir. Om löneinkomsterna är 3 000 euro före arbetslösheten, blir inkomstbortfallet totalt 4 500 euro när tiden med inkomstrelaterad dagpenning förkortas med 100 dagar, om den arbetslösa personen inte får jobb och måste leva på grunddagpenning. Arbetslöshetsförmånen sjunker i början av arbetslösheten när karenstiden förlängs med två dagar. Effekten beror på hur stor förmånen är; grunddagpenning i två dagar utan barnhöjningar uppgår till 65,36 euro. Med en lön på 3 000 euro sjunker den höjda förtjänst delen med 65 euro. Vilka konsekvenser det har att förhöjningsdelen för lång tid i arbetslivet avskaffas

Betänkande ShUB 23/2016 rd
Reservation 1 /kd

beror dels på hur stor dagpenningen är, dels på hur länge den skulle betalas ut. Minskningen blir 1 100 euro för 90 dagar, om månadsinkomsten är 3 000 euro.

Det är alltså fråga om betydande nedskärningar. De kommer att ge utslag i mindre inhemsk konsumtion och svårare vardag för arbetslösa. I värsta fall kommer de arbetslösa att vara tvungna att leva på mycket små inkomster och vara långvarigt beroende av utkomststöd.

Det behövs mer effektivt stöd till sysselsättningen

I stället för att skära i arbetslöshetsersättningarna behövs det åtgärder för att ge de arbetslösa bättre möjligheter att utnyttja ersättningarna till att skaffa jobb och utbildning. Kriterierna för att studera frivilligt med hjälp av utkomstskydd för arbetslösa måste luckras upp och stödet måste automatiskt kunna användas som en sysselsättningscheck. Beloppet kan öka i takt med att personens arbetslöshetssituation förvärras. Stödnivån i fråga om arbetsmarknadsstödet kunde vara högre bland annat beroende på om personen är i en sysselsättningsmässigt svår ålder, har någon funktionsnedsättning och har varit arbetslös länge. En check som ges ut automatiskt minskar den byråkratiska bördan på arbets- och näringsbyråerna, effektiviserar arbetsförmedlingen och medverkar till mer personlig arbetskraftsservice. Det bästa sättet att minska utgifterna för arbetslösheten är att människor snabbt får jobb. Utdragen arbetslöshet riskerar att öka den strukturella arbetslösheten, som det är svårt att få bukt med ens när ekonomin går uppåt. Tyvärr verkar inte heller regeringens senaste åtgärder för att ändra lagen om arbetskrafts- och företagsservice och lagen om utkomstskydd för arbetslösa (RP 209/2016 rd och RP 210/2016 rd) ge några hållbara lösningar för att förbättra sysselsättningen och få arbetslösa att utbilda sig.

Utkomstskyddet för arbetslösa måste förbättras. Inkomstskydd som fungerar och ger försörjning kan medverka till högre anställningskvalitet och därmed större produktivitet. Arbetslösa kan söka arbete effektivare om de har arbetslöshetsförmåner som är säkra och tryggar försörjningen. Det gagnar arbetstagarna, arbetsgivarna och hela samhället. Arbetslöshetsförmånerna måste vara tillräckligt höga, men det gäller att också minska sanktionerna, förbättra skyddsdelen och minska byråkratin ytterligare. Propositionen (RP 215/2016 rd) om ett försök med basinkomst kan vara en modell att satsa på. Det måste bli ett slut på de besinningslösa nedskärningarna i förmånerna till arbetslösa.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen förkastar lagförslaget.

Helsingfors 27.10.2016

Tuula Haatainen sd
Anneli Kiljunen sd
Eeva-Johanna Eloranta sd

Betänkande ShUB 23/2016 rd
Reservation 2/sv

RESERVATION 2

Motivering

Finland måste höja sin sysselsättningsnivå eftersom vi behöver fler som jobbar för att få statsfinanserna i balans och för att trygga välfärdsstaten. För att sysselsättningen ska stiga behöver enskilda anställda få stöd, framför allt när de av en eller annan anledning måste sluta jobba. I det läget behövs det både rehabiliterande verksamhet och fortbildning, men också ekonomiska incitament för att det ska löna sig att arbeta.

Vår arbetsmarknad har redan länge haft ett matchningsproblem, det vill säga vi har både hög arbetslöshet och samtidigt svårigheter att tillsätta lediga platser. Långtidsarbetslösa bOLLAS mellan myndigheterna i stället för att man tar tag i saken och kommer med konkreta sysselsättningsåtgärder. De arbetslösa måste få aktiva sysselsättningsåtgärder på arbets- och näringsbyråerna genast när de förlorat jobbet eller har permitterats. Samtidigt måste staten motivera de arbetslösa att själva vara aktiva. Det inkomstrelaterade utkomstskyddet för arbetslösa måste alltså bli mer motiverande genom att dagpenningen höjs och utbetalningstiden samtidigt förkortas. Danmark har goda erfarenheter av en sådan modell. Undersökningar i Finland visar att största delen av de som får ett nytt jobb får det genast i början eller i slutet av den tid de har rätt till dagpenning. Vi tror att en sådan modell motiverar människor att snabbare börja jobba igen. Därför måste lagen om utkomstskydd för arbetslösa ändras.

Förslag

Jag föreslår

att riksdagen godkänner ett uttalande. (Reservationens förslag till uttalande)

Reservationens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att systemet med inkomstrelaterad dagpenning utvecklas så att det blir mer motiverande. Detta kan göras om stödet betalas ut en kortare tid, men stödbeloppet i stället höjs något under de första 100 dagarna av arbetslöshetsperioden.

Helsingfors 27.10.2016

Veronica Rehn-Kivi sv